

**ELEKTRONINIO LEIDINIO
„LIETUVOS GYVENTOJŲ GENOCIDAS“
NAUDOTOJO VADOVAS**

2024

Kodėl prireikė elektroninio leidinio „Lietuvos gyventojų genocidas“?

1988 m. liepos 13 d. sukurtos Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio ir Tarybinės sociologų asociacijos Pabaltijo skyriaus Lietuvos filialo Komisijos stalinizmo nusikaltimams tirti¹ tikslas buvo pastatyti paminklą sovietinio okupacinio režimo aukoms ir taip įamžinti jų atminimą². Kiekvienas vardas ir pavardė turėjo būti kaltinimu „komunizmui ir jo vykdytojams, genocido programos ideologams ir praktikams“³, ir, tuo pačiu, – „Lietuvos piliečių istorijos puslapiu“⁴. Todėl įamžinimui pasirinktas sovietinės okupacijos laikotarpiu represuotų asmenų, sovietinio teroro aukų vardynas, kurį sudarytų nukentėjusių asmenų ir jų šeimos narių biogramos – jų gyvenimo ir kančių istorijos⁵. Paminklas jau pastatytas – tai šešių tomų tęstinis leidinys „Lietuvos gyventojų genocidas“, kurį sudaro 11 knygų, išleistų 1992–2022 m.⁶

Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio ir Tarybinės sociologų asociacijos Pabaltijo skyriaus Lietuvos filialo (dabar – Lietuvos sociologų draugija) Komisija stalinizmo nusikaltimams tirti (toliau – Komisija) siekė ir kitų tikslų, apie kuriuos visuomenė buvo informuojama vėliau suformuotose ir platinamose anketose. Vienas jų – surinkti informaciją apie nusikaltimus bolševizmo ir nacizmo okupacijų metais, represijų ir pokario kovų aukas ir ją panaudoti nukentėjusių nuo okupacinių režimų apskaitai sudaryti, nuostoliams apskaičiuoti. Antras – registruoti ir skelbti spaudoje informaciją apie represijų vykdytojus ir jų prievartos veiksmus. Trečias – rūpintis archyvinės medžiagos, susijusios su stalinizmo nusikaltimais Lietuvoje, publikavimu. Ketvirtas – rinkti nukentėjusių atsiminimus, dokumentus, laiškus, nuotraukas ir kitą dokumentinę vertę turinčią medžiagą. Penktas – panaudoti surinktą informaciją moksliniams, sovietų okupacijos laikotarpio Lietuvoje, tyrimams. Didžiąją dalį iškeltų tikslų Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui pavyko pasiekti.

Tačiau paminklai turi būti matomi ir lankomi. Nuspręsta tęstinio leidinio „Lietuvos gyventojų genocidas“ I–VI tomuose publikuotus duomenis papildyti, patikslinti, suformuoti elektroninį vardyną su paieškos sistema ir padaryti juos prieinamus kiekvienam visuomenės nariui. Elektroninis vardynas sudarys galimybes Lietuvos ir užsienio mokslininkams atlikti lyginamuosius tyrimus, tirti konkrečias, iki tol tyrėjų žvilgsnio nesulaukusias temas ar režimo aspektus. Elektroninis vardynas bus puiki mokymo(si) medžiaga istorijos pamokų metu, Lietuvos mokinių gebėjimų, – rekonstruoti istorinį kontekstą iš istorinių šaltinių ir įdėti šaltinius į istorinį kontekstą, ugdymui(si). Mokytojo tinkamai parinktos represuotų asmenų biogramos, sudarys galimybes išmokti sieti laiko, vietos ir aplinkybių

¹ 2023 06 22 Pažyma apie Lietuvos represuotų gyventojų ir žuvusių laisvės kovų dalyvių anketinių ir epistoliarinių dokumentų rinkinį. Parengė. I. Bumažnikova. Saugoma LGGRTC, Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyriuje; Pratarė. *Lietuvos gyventojų genocidas*, VI t., 1954–1989, 1991. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 5–6 [5].

² „Sudaryti vardinį represuotųjų ir jų šeimų sąrašą ir taip įamžinti represijų aukų atminimą“. Žr. Žr. Represuotojo anketa, parengta Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio ir Tarybinės sociologų asociacijos Pabaltijo skyriaus Lietuvos filialo Komisijos stalinizmo nusikaltimams tirti (1988–1989 m.). Saugoma LGGRTC ORVTVS.

³ Tyla A. Lietuvos išlikimo kelias. *Lietuvos gyventojų genocidas*, 1939–1941 m. 1 t. Vilnius, 1992, p. XI.

⁴ Tyla A. Lietuvos išlikimo kelias. *Lietuvos gyventojų genocidas*, 1939–1941 m. 1 t. Vilnius, 1992, p. XI.

⁵ Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio ir Tarybinės sociologų asociacijos Pabaltijo skyriaus Lietuvos filialo Komisijos stalinizmo nusikaltimams tirti anketos įvadinėje dalyje teigiama: „vienas šios komisijos tikslų – vardinis represuotųjų sąrašo sudarymas. Toks sąrašas, išleistas atskira knyga, bus vienas iš paminklų nekaltai nukentėjusiems“. Žr. Represuotojo anketa, parengta Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio ir Tarybinės sociologų asociacijos Pabaltijo skyriaus Lietuvos filialo Komisijos stalinizmo nusikaltimams tirti (1988–1989 m.). Saugoma LGGRTC ORVTVS.

⁶ 1-ojo tomo pirmasis leidimas pasirodė 1992 metais. 1-ojo tomo antrasis leidimas – 1999 metais. 2-ojo tomo pirma dalis A–J išleista 1998 metais, antra dalis K–S – 2002 metais, trečia dalis Š–Ž – 2005 metais. 3-iojo tomo pirma dalis A–M išleista 2007 metais, antra dalis N–Ž – 2009 metais. 4-ojo tomo pirma dalis A–M išleista 2012 metais, antra dalis N–Ž – 2014 metais. 5-ojo tomo pirma dalis A–M išleista 2019 m., antra dalis N–Ž – 2020 m. 6-asis tomas išleistas 2022 metais.

istorinį kontekstą, rekonstruoti istorinius procesus ir įvykius⁷. Elektroninis vardynas bus puikus informacijos šaltinis represuotų šeimos narių ar giminaičių likimais besidomintiems žmonėms Lietuvoje ir užsienyje.

Tęstinio leidinio „Lietuvos gyventojų genocidas“ I–VI tomų chronologija ir periodizacija

Leidinio chronologinės ribos apima 1939–1941 m., 1944–1989 m. ir baigiamos 1991 metais. Pirmasis tomas apima laikotarpį nuo 1939 m. rugsėjo 17 d., kai Sovietų Sąjunga užpuolė Lenkiją, iki 1941 m. birželio 26 d. imtinai – tą dieną dar vyko masinės žudynės netoli Bigosovo geležinkelio stoties (Polocko r.), Červenėje ir Pravieniškių kalėjimo kieme. Sovietų Sąjungai paskelbus karo padėtį, „politinių kalinių bylos buvo perduotos karo tribunolams, kurie tuomet, dažniausiai, skirdavo kaliniams aukščiausią bausmę sušaudymą“⁸. 1941 m. birželio 27–30 d. besitraukiantys iš Lietuvos raudonarmiečiai, nužudė dar kelis šimtus gyventojų.

1939 m. rugsėjo 17 d. Sovietų Sąjungai užpuolus Lenkiją, iš Vilniaus krašto, iki perdavimo Lietuvai 1939 m. spalio 27 d., buvo suimami ir tremiami asmenys, dažniausiai tarnautojai, teisininkai, karininkai, dėstytojai, gydytojai, prekybininkai⁹. Pavojus grėsė ir Lietuvos generaliniam konsului Vilniuje. Čia atvykę GPU (Valstybinis politinis departamentas (GPU) prie RSFSR NKVD, skirtas kovai su kontrevoliucija) atstovai pareikalavo, kad Antanas Trimakas išvyktų į Minską, o šiam atsisakius, pasiūlė išvykti į Maskvą, tačiau A. Trimakas ir vėl atsisakė. Konsulas pasakęs, kad jei jis toks pavojingas, geriau lai leidžia jam išvykti į Kauną. Negavę pritarimo iš Maskvos išsiųsti konsulą į Kauną, enkavėdistai nutraukė jo susisiekimą su Kaunu ir Lietuvos vyriausybe¹⁰.

1939 m. lapkričio 1 d. uždaryto Lietuvos generalinio konsulato personalą URM buvo planuojama panaudoti Lietuvos vyriausybės įgaliotinio Vilniaus miestui ir sričiai įstaigoje. 1939 m. spalio 27 d. Eduardas Turauskas, susitikęs su Lietuvos vyriausybės įgaliotiniu Vilniuje Antanu Merkiu, pasiūlė jam „pasinaudoti URM aparatu Vilniuje – generaliniu konsulu dr. Trimaku ir p. Čečeta“. E. Turauskas buvo įsitikinęs, kad „bus reikalo palaikyti nuolatinius ryšius tarp įgaliotinio įstaigos Vilniuje ir URM“. Kaip kurjerį „ryšiui palaikyti“ pasiūlė URM Rytų referentą dr. Juozą Mačiulį¹¹. Uždaryto konsulato personalas toliau priiminėjo interesantus ir atliko Lietuvos URM padalinio Vilniuje funkcijas. Į buvusį konsulatą kreipdavosi vilniečiai, norėdami sužinoti apie dingusiųjų giminaičių likimus. Apie vienos lenkų interesantų delegacijos apsilankymą Viktoras Čečeta telefonu pranešė Politikos departamento direktoriui E. Turauskui. Prašė URM padėti ieškant informacijos apie lenkų generolą Władysław`ą Bortnowskį, kurio šeima buvo pasilikusi Vilniuje¹². A. Anušauskas teigia, kad 1939 m. lapkričio 24 d. Lietuvos vyriausybės įgaliotinis „turėjo 352 suimtų ir išvežtų pavardžių sąrašą“¹³. Nurodyti asmenys kalėjo Balstogės, Lydos, Minsko kalėjimuose¹⁴. Pirmame leidinio „Lietuvos gyventojų genocidas“ tome yra šimto šešių, 1939 m. rugsėjo mėnesį Vilniuje, suimtų asmenų

⁷ Grigaravičiūtė S. Pranešimas tema „Concepts of Context and Historical Context in the Works of Philosophers, Philologists, Psychologists, Historians and the Development of Historical Context Understanding Skills in History Lessons“ 2022 m. gruodžio 15 d. nuotolinėje tarptautinėje konferencijoje „Current Problems of Pedagogy and Psychology, and Ways How to Address them“.

⁸ *Lietuva 1940–1990: okupuotos Lietuvos istorija*. 2-as pataisytas ir papild. leid. Vilnius: LGGRTC, 2007, p. 143.

⁹ Anušauskas A. Sovietinis genocidas ir jo padariniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 1. Vilnius: LGGRTC, 1999, p. 13.

¹⁰ 1939 m. spalio 25 d. A. Trimako pranešimas apie situaciją Vilniuje J. Urbšiu. *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 1082, l. 59. Iš: *SSRS ir Lietuva Antrojo pasaulinio karo metais. Dokumentų rinkinys (СССР и Литва в годы Второй мировой войны. Сборник документов)*. Vilnius, 2006, t. 1 (СССР и Литовская республика (март 1939 – август 1940 гг.)), p. 308–309; Grigaravičiūtė S. Lietuvos generalinis konsulas Vilniuje (1939 m. rugsėjis–spalis). *Lituanistica*, 2013, vol. 59, nr. 3, p. 166.

¹¹ 1939 10 27 E. Turausko pro memoria: pasikalbėjimai spalio 27 d. *LCVA*, f. 648, ap. 1, b. 54, l. 221–223; Grigaravičiūtė S. Lietuvos generalinis konsulas Vilniuje (1939 m. rugsėjis–spalis). *Lituanistica*, 2013, vol. 59, nr. 3, p. 169.

¹² Grigaravičiūtė S. Lietuvos generalinis konsulas Vilniuje (1939 m. rugsėjis–spalis). *Lituanistica*, 2013, vol. 59, nr. 3, p. 169.

¹³ Anušauskas A. Sovietinis genocidas ir jo padariniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 1. Vilnius: LGGRTC, 1999, p. 13.

¹⁴ Anušauskas A. Sovietinis genocidas ir jo padariniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 1. Vilnius: LGGRTC, 1999, p. 13.

biogramos. A. Anušausko paskaičiavimu, nuo 1939 m. rugsėjo 18 d iki spalio 28 d., „Vilniaus krašte buvo suimti 383 žmonės, iš jų 362 išvežti į Baltarusijos kalėjimus“¹⁵.

1940 m. birželio 15 d. Sovietų Sąjungai okupavus Lietuvą, pradėta taikyti Lavrentijaus Berijos (Sovietų Sąjungos VRM komisaro) „1939 m. spalio 11 d. pasirašytas įsakymas Nr. 001223, kuriame buvo suformuluota genocido organizatorių doktrina aneksuotų ir numatytų aneksuoti šalių gyventojų atžvilgiu“¹⁶. Jame įvardintos žmonių grupės, kurias reikėtų sunaikinti pirmiausiai. Pagrindiniais kriterijais pasirinkti socialinė kilmė ir padėtis. Tai buvo valstybinių įstaigų darbuotojai, nekomunistinių organizacijų nariai, fabriku savininkai, dvarininkai, karininkai, kalėjimų tarnautojai, policininkai. Į šį sąrašą pateko ir „pabėgėliai iš Lenkijos, neišvykę vokiečių repatriantai“ ir jų šeimų nariai¹⁷. Išvardintoms asmenų grupėms turėjo būti pritaikytas Sovietų Sąjungos Baudžiamojo kodekso 58 straipsnis. Pirmąją sovietinių okupantų auka tapo Lietuvos pasienio policijos pareigūnas Aleksandras Barauskas, RA subadytą durtuvais 1940 m. birželio 15 d. 5 val. ryto, dar nepasibaigus ultimatumo laikui.

Prieš inscenuotus „liaudies seimo“ rinkimus, remiantis 1940 m. liepos 6 d. VSD direktoriaus Antano Sniečkaus įsaku dėl „destruktyvaus, priešvalstybinio elemento“ arešto liepos 10–19 d. buvo suimti įvairių nepriklausomos Lietuvos politinių partijų ir visuomeninių organizacijų vadovai. Neplaniniai suėmimai vyko ir kitomis liepos dienomis¹⁸.

Surinkti ir susisteminti 1940 m. birželio 15 d.–1941 m. birželio 26 d. laikotarpio represuotų asmenų duomenys atskleidžia, kad buvo suimami asmenys besipriešinantys sovietinei okupacijai neginkluotomis priemonėmis, pvz., dėl Trispalvės iškėlimo. Virš 900 asmenų suimta todėl, kad neteisėtai kirto Sovietų Sąjungos sieną, kai kuriems iš jų skirta mirties bausmė.

Į tęstinio leidinio „Lietuvos gyventojų genocidas“ pirmąjį tomą pateko asmenys suimti ir ištremti 1941 m. birželio 14–19 d. masinių trėmimų metu, remiantis Sovietų Sąjungos NKVD potvarkiu. Oficialiais Lietuvos TSR Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, iš suimtųjų buvo suformuoti du ešelonai, išvykę 1941 m. birželio 16 d. ir birželio 19 d.¹⁹. Jais, 1941 m. birželio 16–17 d. ištremta 7439 šeimos – iš viso 12562 asmenys²⁰. Pirmajame tome, iki biogramų papildymų ir patikslinimų, registruota 30 461 (LGG, 1 t., 1999, p. 52) sovietų valdžios represuotų asmenų.

Antrasis tomas skirtas asmenims represuotiems 1944 m. liepos 4 d.–1947 m. gruodžio 31 d. laikotarpiu. Laikotarpio pradžia siejama su Raudonosios armijos įsiveržimu į Lietuvos teritoriją. 1944 m. liepos 4 d. buvo užimta Ignalina, 1944 m. liepos 7 d. Švenčionys. Pirmas asmuo suimtas Švenčionių rajone 1944 m. liepos 11 d. buvo Birželio sukilimo dalyvis Kazys Garla²¹. Antrasis tomas baigiamas 1947 m. gruodžio 31 d. Tą dieną suimtas partizanas Vincentas Gričiūnas. Į represuotųjų sąrašą 1944–1947 m. pateko ginkluoto ir neginkluoto pasipriešinimo dalyviai, organizuotai, grupėmis, ištremti asmenys – Lietuvos vokiečiai ir asmenys turėję giminių Vokietijoje, „antisovietinės“ šeimos (1945 m. liepos 16 d. Sovietų Sąjungos NKVD potvarkiu Nr. 326²², 1947 m. rugsėjo 29 d. Sovietų Sąjungos

¹⁵ *Lietuva 1940–1990: okupuotos Lietuvos istorija*. 2-as pataisytas ir papild. leid. Vilnius: LGGRTC, 2007, p. 135.

¹⁶ Anušauskas A. Sovietinis genocidas ir jo padariniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 1. Vilnius: LGGRTC, 1999, p. 13.

¹⁷ Anušauskas A. Sovietinis genocidas ir jo padariniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 1. Vilnius: LGGRTC, 1999, p. 13.

¹⁸ *Lietuva 1940–1990: okupuotos Lietuvos istorija*. 2-as pataisytas ir papild. leid. Vilnius: LGGRTC, 2007, p. 135–136.

¹⁹ 1988 03 11 A. Pečiulio, Lietuvos TSR VRM Informacijos centro viršininko pažyma apie įvykdytą operaciją, ištremiant asmenis ir formuojant ešelonus. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 58.

²⁰ 1988 03 22 Lietuvos TSR VR ministro milicijos generolo leitenanto S. G. Lisausko raštas Sovietų Sąjungos VRM Viešosios tvarkos apsaugos valdybos viršininkui milicijos generolui leitenantui Aleksandrui Matvejevičiui Logminovui. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 59.

²¹ Garla Kazys. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 252.

²² 1953 12 07 Lietuvos TSR VRM 4 valdybos viršininko pavadoautojo mjr. Matulaičio ir Lietuvos TSR VRM 4 valdybos 7 padalinio viršininko vyr. lt. Ginko raštas Nr. 4/7-8124 Lietuvos TSR VRM Simno rajono viršininkui Stepankevičiui. LYA, F. V-135, ap. 7, b. 549.

Ministrų tarybos nutarimu²³, 1947 m. Sovietų Sąjungos MGB Ypatingojo pasitarimo sprendimais²⁴), iš sovietų okupacinės zonos Vokietijoje ar kitų užsienio šalių grįžę asmenys, patekę į filtracinius lagerius. 1944 m. liepos–rugsėjo mėnesiais Sovietų Sąjungos NKGB pradėjo reokupuotos Lietuvos gyventojų patikrinimą. Ieškota vokiečių kontržvalgybos agentų, „tėvynės išdavikų“, asmenų tarnavusių vokiečių policijoje, Raudonosios armijos dezertyrų²⁵. Tikrinami („filtruojami“) buvo Lietuvos gyventojai, kuriuos vokiečiai buvo išvežę priverčiamiesiems darbams į Vokietiją ar kitas nacių okupuotas šalis, „buvo įkalinti koncentracijos ar karo belaisvių stovyklose“, „patekę į SSRS okupacinę zoną“²⁶.

Lietuvos TSR Vidaus reikalų ministerijos oficialiais duomenimis, iš suimtųjų buvo suformuoti keturiolika ešelonų, išvykusių 1945 m. balandžio 26 d., balandžio 29 d., balandžio 30 d., gegužės 2 d., keturių ešelonų, išvykusių nuo 1945 m. liepos 17 d. iki rugsėjo 3 d.; 1946 m. vasario 18 d., vasario 20 d., vasario 21 d.; 1947 m. gruodžio 22 d., gruodžio 29 d. ir gruodžio 30 d.²⁷. Šiais ešelonais buvo ištremta 1945 m. balandžio 26 d.–1945 m. rugsėjo 3 d. – 1204 šeimos (iš viso 4479 asmenys), 1946 m. vasario 18–21 d. – 501 šeima (iš viso 2082 asmenys), 1947 m. gruodžio 22–1948 m. kovo 28 d. – 1022 šeimos (iš viso 3938 asmenys)²⁸. Antrajame tome, iki biogramų papildymų ir patikslinimų, registruota 85360 (LGG, 2 t., 2005, p. 837) sovietų valdžios represuotų asmenų.

Trečiasis tomas apima asmenis, represuotus nuo 1948 m. sausio 1 d. iki 1948 m. gruodžio 31 d. Daugumą represuotų asmenų sudaro per masinių trėmimų operaciją „Vesna“ (liet. k. – „Pavasaris“), vykdytą 1948 m. gegužės 22 d., suimti iš ištremti asmenys, ginkluoto ir neginkluoto pasipriešinimo dalyviai, ginkluotų susirėmimų metu nukentėję ar žuvę asmenys²⁹. Masiniai trėmimai vyko, įgyvendinant 1947 m. rugsėjo 29 d. Sovietų Sąjungos ministrų Tarybos³⁰, 1948 m. Sovietų Sąjungos MGB Ypatingojo pasitarimo sprendimus³¹. Oficialiais Lietuvos TSR Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, iš suimtųjų buvo suformuoti šeši ešelonai, išvykę 1948 m. sausio 6 d., sausio 26 d., vasario 29 d., kovo 2 d., kovo 22 d. ir kovo 28 d.³². Masinių trėmimų operacijos „Vesna“ metu buvo suformuoti keturi ešelonai, išvykę 1948 m. gegužės 22 d., gegužės 23 d., gegužės 26 d., gegužės 27 d.³³. Jais ištremtos 11 233 šeimos, – iš viso 39 482 asmenys³⁴. Statistinėse suvestinėse 1948 m. sausio 6

²³ Anušauskas A. Lietuvių tautos genocidas. *Lietuvos gyventojų genocidas*, 2 t., A–J. Vilnius: LGGRTC, 1998, p. 7.

²⁴ 1953 12 07 Lietuvos TSR VRM 4 valdybos viršininko pavaduotojo mjr. Matulaičio ir Lietuvos TSR VRM 4 valdybos 7 padalinio viršininko vyr. lt. Ginko raštas Nr. 4/7-8124 Lietuvos TSR VRM Simno rajono viršininkui Stepankevičiui. LYA, F. V-135, ap. 7, b. 549.

²⁵ Kalintieji filtraciniuose lageriuose 1944–1947 m. *Lietuvos gyventojų genocidas*, 2 t., Š–Ž. Vilnius: LGGRTC, 2005, p. 547.

²⁶ Kalintieji filtraciniuose lageriuose 1944–1947 m. *Lietuvos gyventojų genocidas*, 2 t., Š–Ž. Vilnius: LGGRTC, 2005, p. 547.

²⁷ 1988 03 11 A. Pečiulio, Lietuvos TSR VRM Informacijos centro viršininko pažyma apie įvykdytą operaciją, ištremiant asmenis ir formuojant ešelonus. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 58.

²⁸ 1988 03 22 Lietuvos TSR VR ministro milicijos generolo leitenanto S. G. Lisausko raštas Sovietų Sąjungos VRM Viešosios tvarkos apsaugos valdybos viršininkui milicijos generolui leitenantui Aleksandrui Matvejevičiui Logminovui. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 59.

²⁹ Pratarė. *Lietuvos gyventojų genocidas*, 3 t., A–M. Vilnius: LGGRTC, 2007, p. 5.

³⁰ Anušauskas A. Lietuvių tautos genocidas. *Lietuvos gyventojų genocidas*, 2 t., A–J. Vilnius: LGGRTC, 1998, p. 10.

³¹ 1953 12 07 Lietuvos TSR VRM 4 valdybos viršininko pavaduotojo mjr. Matulaičio ir Lietuvos TSR VRM 4 valdybos 7 padalinio viršininko vyr. lt. Ginko raštas Nr. 4/7-8124 Lietuvos TSR VRM Simno rajono viršininkui Stepankevičiui. LYA, F. V-135, ap. 7, b. 549.

³² 1988 03 11 A. Pečiulio, Lietuvos TSR VRM Informacijos centro viršininko pažyma apie įvykdytą operaciją, ištremiant asmenis ir formuojant ešelonus. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 58.

³³ 1988 03 11 A. Pečiulio, Lietuvos TSR VRM Informacijos centro viršininko pažyma apie įvykdytą operaciją, ištremiant asmenis ir formuojant ešelonus. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 58.

³⁴ 1988 03 22 Lietuvos TSR VR ministro milicijos generolo leitenanto S. G. Lisausko raštas Sovietų Sąjungos VRM Viešosios tvarkos apsaugos valdybos viršininkui milicijos generolui leitenantui Aleksandrui Matvejevičiui Logminovui. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 59.

d.–kovo 28 d. tremiamų šeimų ir jų narių skaičiai atskirai nenurodyti; jie sujungti su 1947 m. gruodžio mėnesį įvykdytų trėmimų duomenimis (žr. aukščiau). Atskirai nurodyti tik masinių trėmimų operacijos „Vesna“ metu ištremtų šeimų ir bendras ištremtų asmenų skaičius, nes jie buvo ištremti Sovietų Sąjungos MGB Ypatingojo pasitarimo sprendimu³⁵. Trečiajame tome, iki biogramų papildymų ir patikslinimų, registruota 55180 (LGG, 3 t., 2009, p. 875) sovietų valdžios represuotų asmenų.

Ketvirtas tomas apima 1949 m. sausio 1 d. – 1949 m. gruodžio 31 d. represuotus asmenis, – žuvusius, suimtus ir ištremtus ginkluoto ir neginkluoto pasipriešinimo dalyvius, ginkluotų susirėmimų metu nukentėjusius ar žuvusius, kalėjimuose tardymų metu nukankintus asmenis³⁶. Didžiausią dalį nukentėjusiųjų leidinyje sudaro asmenys suimti ir ištremti 1949 m. kovo 26 d. per masinę trėmimą, vadinamą operacija „Priboj“ (liet. k. „Bangų mūša“). Masiniai trėmimai vykdyti 1949 m. kovo 19 d. Lietuvos TSR Ministrų tarybos sprendimu (Nr. 176/cc) ir Sovietų Sąjungos MGB Ypatingojo pasitarimo sprendimu³⁷. Oficialiais Lietuvos TSR Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, iš suimtųjų buvo suformuoti du ešelonai – 1949 m. kovo 25 d. ir kovo 28 d.³⁸. Nenurodytas 1949 m. balandžio 11 d.–gegužės 3 d. trėmimų metu suformuotų ešelonų skaičius. Jais ištremtos 9633 šeimos, – iš viso 32 735 asmenų³⁹. Ketvirtajame tome, atlikus biogramų papildymus ir patikslinimus, registruota 43140 sovietų valdžios represuotų asmenų.

Penktas tomas skirtas 1950 m. sausio 1 d.–1953 m. gruodžio 31 d. sovietų okupacinio režimo represuotiems asmenims. Didžiąją dalį nukentėjusiųjų sudaro 1951 m. spalio 2 d. per masinę trėmimą, – operaciją „Osen“ (liet. k. „Ruduo“) ištremtos šeimos ir jų nariai, žuvę partizanai, neginkluoto antisovietinio pasipriešinimo dalyviai⁴⁰. Masiniai trėmimai vykdyti 1951 m. rugsėjo 29 d. Lietuvos TSR Ministrų tarybos sprendimu Nr. 865⁴¹. Oficialiais Lietuvos TSR Vidaus reikalų ministerijos duomenimis, iš suimtųjų buvo suformuoti trys ešelonai – 1951 m. spalio 29 d., spalio 31 d., lapkričio 30 d., tačiau šie duomenys dokumente įrašyti ranka. Ranka prirašyti ir du ešelonai 1951 m. – kovo 31 d. ir rugpjūčio 31 d. bei trys 1952 m. – sausio 9 d., sausio 24 d., rugpjūčio 6 d.⁴². Pažymyje apie ištremtuosius 1941–1952 m. matyti, kad 1950 m. rugpjūčio 31 d.–rugsėjo 1 d. ištremtos 189 šeimos (iš viso 761 asmuo), 1951 m. kovo 31 d.–balandžio 1 d. – 132 šeimos (iš viso 433 asmenys), 1951 m. rugsėjo 20 d. – 814 šeimų (iš viso 2987 asmenys), 1951 m. spalio 29 d. – 4009 šeimos (iš viso 16150 asmenų), 1951 m. spalio 31 d. – 76 šeimos (iš viso 335 asmenys), 1951 m. lapkričio 30 d.–gruodžio 1 d. – 105 šeimos (iš viso 452 asmenys), 1952 m. sausio 9 d. – 217 šeimų (iš viso 778 asmenys), 1952 m. sausio 24 d. – 214 šeimų (iš viso 1066 asmenys), 1952 m. rugpjūčio 6 d. – 96 šeimos (iš viso 359

³⁵ 1988 03 22 Lietuvos TSR VR ministro milicijos generolo leitenanto S. G. Lisausko raštas Sovietų Sąjungos VRM Viešosios tvarkos apsaugos valdybos viršininkui milicijos generolui leitenantui Aleksandrui Matvejevičiui Logminovui. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 59.

³⁶ Burauskaitė B. Pratarmė. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 4 (1949) (A–M). Vilnius: LGGRTC, 2012, p. 5.

³⁷ 1988 03 11 A. Pečiulio, Lietuvos TSR VRM Informacijos centro viršininko pažyma apie įvykdytą operaciją, ištremiant asmenis ir formuojant ešelonus. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 58.

³⁸ 1988 03 11 A. Pečiulio, Lietuvos TSR VRM Informacijos centro viršininko pažyma apie įvykdytą operaciją, ištremiant asmenis ir formuojant ešelonus. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 58.

³⁹ 1988 03 22 Lietuvos TSR VR ministro milicijos generolo leitenanto S. G. Lisausko raštas Sovietų Sąjungos VRM Viešosios tvarkos apsaugos valdybos viršininkui milicijos generolui leitenantui Aleksandrui Matvejevičiui Logminovui. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 59.

⁴⁰ Pratarmė. *Lietuvos gyventojų genocidas*, 6 t. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 5.

⁴¹ 1988 03 11 A. Pečiulio, Lietuvos TSR VRM Informacijos centro viršininko pažyma apie įvykdytą operaciją, ištremiant asmenis ir formuojant ešelonus. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 58.

⁴² 1988 03 11 A. Pečiulio, Lietuvos TSR VRM Informacijos centro viršininko pažyma apie įvykdytą operaciją, ištremiant asmenis ir formuojant ešelonus. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 58.

asmenys)⁴³. Penktame tome, atlikus biogramų papildymus ir patikslinimus, registruota 37978 sovietų valdžios represuotų asmenų.

Šeštas tomas apima laikotarpį nuo 1954 m. sausio 1 d. iki 1989 m. spalio 20 d. – datos, kada buvo paleistas, 1988 m. rugpjūčio 31 d. represuotas, Artūras Kuprys⁴⁴ ir 1991 m. sovietinės agresijos prieš Lietuvą aukas. 1954–1989 m. represuotus asmenis sudaro antisovietinio neginkluoto pasipriešinimo dalyviai, – moksleiviai, studentai, jaunimo pagrindinių organizacijų nariai, Katalikų bažnyčios dvasininkai, inteligentai, disidentai (pvz., Helsinkio grupės nariai), iš Sovietų Sąjungos pabėgti bandę asmenys⁴⁵. Masinių trėmimų tuo metu nebuvo, tačiau asmenys už antisovietinę veiklą buvo tremiami į lagerius (pvz., Dubravlagą, Mordovijoje buvo tremiami iki 1987 m.), įkalinami, uždaromi į psichiatrinę ligoninę. Šeštame tome pateiktos 1954–1989 m. sovietų okupacinės valdžios 711 represuotų ir 1991 m. Sovietų Sąjungos agresiją patyrusių ir žuvusių ar sunkiai sužalotų 24 asmenų biogramos⁴⁶.

Vardyno sudarymo metodologiniai principai

Tęstinio leidinio „Lietuvos gyventojų genocidas“ duomenų bazę sudaro sovietinio režimo represuotų asmenų – pavienių ar šeimos narių, biogramos. Jos pateiktos laikantis chronologinio ir abėcėlinio principų. Pirmame tome abėcėlės tvarka publikuotos 1939 m. rugsėjo 17 d.–1941 m. birželio 26 d. represuotų asmenų ir jų šeimų narių biogramos, antrame tome – 1944–1947 m. nukentėjusių asmenų, trečiame tome – 1948 m., ketvirtame tome – 1949 m., penktame tome – 1950–1953 m., o šeštame tome – 1954–1989 m. represuotų ir 1991 m. „nukentėjusiųjų nuo sovietinio režimo agresijos“⁴⁷.

Greta šių dviejų principų buvo laikomasi ir trečiojo, – abėcėlinis represuotų asmenų sąrašas buvo formuojamas pagal asmenį, kuris buvo šeimos galva represijų metu. Būtent taip yra suformuotos tremties bylos Lietuvos ypatingajame archyve, tokio principo laikėsi ir tęstinio leidinio „Lietuvos gyventojų genocidas“ sudarytojai. Šeimos tremties byla yra suformuota tremiamos šeimos galvos vardu pateikiant kartu tremiamų šeimos narių duomenis. Šeimos nariais represijų vykdytojais įrašydavo – sutuoktinius, vaikus, vaikaičius, tėvus, taip pat laikinai apsistojusius ar globojamus asmenis. Leidinio sudarytojų šeimos galva laikomas „darbingo amžiaus tėvas arba motina“, o tėvo arba motinos nesant – vyriausias šeimos narys. Jei represuotos šeimos galva – vyras tremtyje nebuvo kartu su ištremta šeima (žuvęs Lietuvoje, įkalintas lageryje ir pan.), o tremtyje gimė vaikai – *tokios šeimos galva nurodoma žmona, o vyras – šeimos narys*. Kiti šeimos nariai leidinyje yra išvardyti žemiau, nurodant giminystės ryšį su šeimos galva, pvz., žmona (vyras), vaikai (įvaikiai), tėvai, broliai, seserys, vaikaičiai, kiti giminaičiai. Pavieniai represuoti asmenys pateikti abėcėlės tvarka, pagal pavardę, vardą ir tėvo vardą⁴⁸.

Ketvirtasis principas, kurio buvo laikomasi sudarant leidinį, dėl du ar daugiau kartų represuotų asmenų. Paprastai asmuo įtraukiamas į vardyną pagal pirmųjų represijų datą. Tačiau formuojant vėlesnių tomų duomenų bazę, kartais atsiranda duomenų apie anksčiau asmens patirtas represijas (pvz., IV-ame tome įrašytas 1949 m. kovo 26 d. ištremtas asmuo 1947 buvo suimtas ir kalintas dėl prievolių nevykdymo). Jeigu duomenys apie ankstyvesnį suėmimą yra pakankamai išsamūs, rengiant e-vardyną asmuo įtraukiamas į atitinkamą tomą pagal ankstesnių represijų datą. Kitu atveju – duomenys apie ankstesnes represijas pateikiami asmens biogramos pabaigoje kaip pastaba. Penktasis principas –

⁴³ 1988 03 22 Lietuvos TSR VR ministro milicijos generolo leitenanto S. G. Lisausko raštas Sovietų Sąjungos VRM Viešosios tvarkos apsaugos valdybos viršininkui milicijos generolui leitenantui Aleksandrui Matvejevičiui Logminovui. LYA, f. V-135, ap. 7, b. 549, l. 59.

⁴⁴ Kuprys Artūras. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 33.

⁴⁵ Pratarė. *Lietuvos gyventojų genocidas*, 6 t. Vilnius: LGGRTC, 2024, p. 5.

⁴⁶ Pratarė. *Lietuvos gyventojų genocidas*, 6 t. Vilnius: LGGRTC, 2024, p. 5.

⁴⁷ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 8.

⁴⁸ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 8.

neteikiami jautrūs asmens duomenys – buvimas agentu, informacija apie neįrodytus kriminalinius nusikaltimus, susirgimus psichine liga, įvaikintus vaikus. Ši informacija paliekama neviešinamoje duomenų bazės dalyje. Taip pat šioje duomenų bazės dalyje paliekami duomenys asmenų, kurie KGB sudarytose bylose buvo kaltinami talkininkavimu naciams, kriminaliniais nusikaltimais, jei tokios bylos nebuvo nuosekliai tiriamos LGGRTC istorikų. Nužudytiems asmenims, kurių mirties aplinkybės LGGRTC istorikų nebuvo tirtos, rašoma „nužudytas neišaiškintomis aplinkybėmis“.

Biogramų struktūra susideda iš keleto dalių. Pirmoji dalis – duomenys, identifikuojantys asmenį – pavardė, vardas, tėvo vardas, gimimo metai, gyvenamoji vieta, socialinis statusas. Antroji dalis – duomenys apie patirtas represijas – represijų pobūdį, trėmimo ir / ar kalinimo datas, vietas, teismų datas ir nuosprendžius. Trečioji dalis – duomenys apie žūtį / mirtį ir / ar represijų pabaigą – žūties / mirties datos, paleidimo ir / ar grįžimo į Lietuvą metai, mirties metai grįžus į Lietuvą. Ketvirtoji dalis – duomenys apie šeimos sudėties pokyčius tremtyje – gimusių vaikų, vaikaičių asmens duomenys. Penkoje dalyje pateikta papildoma informacija apie represuotą asmenį ar jo šeimos narius (pvz., reikšminga, papildoma informacija apie asmenį, nuorodos apie anksčiau ar vėliau represuotus šeimos narius, patyrusius represijas kitu laikotarpiu, kurių duomenys yra kituose leidinio tomuose). Šeštoji dalis – šaltiniai, kuriais remiantis sudaryta šeimos galvos biograma ir / ar šeimos narių biogramos. Šaltiniai pateikiami asmens biogramos pabaigoje, panaudojant santrumpas (žr. įvado dalyje – šaltiniai)⁴⁹.

Pirmoje biogramos dalyje pateikiami tie represuoto asmens duomenys (socialinė padėtis, veikla, profesija, gyvenamoji vieta), kurie buvo suėmimo, tremties ar žūties metu. Nesant šaltiniuose informacijos apie represuoto asmens gimimo, gyvenamąją, suėmimo vietą, pateikiami tik tie duomenys, dėl kurių nekyla abejonių⁵⁰. Šaltiniuose labai įvairuoja represuotų asmenų pavardžių rašyba, nes protokolus rašę sovietiniai valdininkai nemokėjo lietuvių kalbos. Lietuviškų pavardžių rašyba sunorminta, vadovaujantis pavardžių ir vardų žinynais, skliaustuose įrašant šaltiniuose pateiktą formą, padedant klaustuką⁵¹. Kai kurie represuoti asmenys leidinyje pateikti netikrais vardu ir pavarde bei gimimo metais, nes vyrai, neretai, vengdami mobilizacijos į RA (iki 1946 m., vėliau – SA), ar dalyvavę pasipriešinimo judėjime, buvo įgiję suklastotus dokumentus. Prie šių asmenų pavardžių, skliaustuose arba pastabose įrašyta kita pavardė; įrašė skliaustuose, po pavardės, padedant klaustuką⁵². Analogiškai pateikiam skliausteliuose ir kiti gimimo metai. Vardai skirtinguose dokumentuose Kazys – Kazimieras, Pranas – Pranciškus traktuojami kaip to paties asmens, jei kiti duomenys yra analogiški.

Gyvenamoji vieta, prieš išstremiant, biogramoje įrašyta ta, kurią asmuo ar jo šeimos nariai nurodė užpildytoje anketoje, atsiminimuose, laiškuose. Nesant duomenų šiuose šaltiniuose, panaudota tremties bylose, baudžiamosiose bylose, baudžiamųjų bylų kartotekoje ar kituose archyve saugomuose dokumentuose esanti informacija apie gyvenamąją vietą⁵³. Pirmame tome, 1940–1941 m. represuotų asmenų gyvenamoji vieta nurodyta: gyvenvietė, apskritis, rajonas, antrame–šeštame tomuose – gyvenvietė (vienkiemis, kaimas, miestelis), rajonas, aštuoni respublikinio pavaldumo miestai⁵⁴. Administracinė struktūra, kuria remiamasi leidinio II–VI tomų sudarytojais, galiojo 1950–1994 metais⁵⁵.

⁴⁹ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 8.

⁵⁰ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 8.

⁵¹ A. Vanagas, *Lietuvių pavardžių žodynas = Словарь литовских фамилий*, t. 1: A–K, 1985; A. Vanagas, *Lietuvių pavardžių žodynas = Словарь литовских фамилий*, t. 2: L–Ž, 1989.

⁵² Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 8.

⁵³ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 8.

⁵⁴ *Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas*, d. 1, Vilnius, 1974.

⁵⁵ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius, 2022, p. 8.

Tremties ir kalinimo vietos įvardintos pagal to meto Sovietų Sąjungos administracinę teritorinį suskirstymą – gyvenvietė (kaimas, miestelis, tarybinis ūkis ar kolūkis), rajonas, sritis, kraštas ar respublika. Pavadinimai rusų kalba buvo transkribuoti į lietuvių kalbą. Pasikeitusios tremties vietovės pavadinimas, jei jis keitėsi iki paleidimo datos, rašomas skliaustuose). Į lietuvių kalbą neversti ir palikti autentiški lagerių ir lagerių grupių pavadinimai (pvz., Gorlagas, Belomorkanalas, Sevželdorlagas, Steplagas), nes jie naudojami istoriografinėje apyvarčioje, gerai žinomi ten kalėjusiems asmenims ar jų giminaičiams. Įkalinti asmenys neretai buvo kilnojami iš vienos kalinimo vietos į kitą, todėl biogramoje chronologine tvarka išvardijamos visos kalinimo vietos, atskiriant jas ilgiaisiais brūkšniais.

Dėl tremties ir kalinimo vietų rašybos lietuvių kalba „Lietuvos gyventojų genocido“ leidėjai konsultavosi su Lietuvių kalbos instituto Baltų kalbų ir vardyno tyrimų centro mokslininkais, naudojosi Valstybinės lietuvių kalbos komisijos interneto puslapyje esančiu „Pasaulio vietovardžių“ sąvadu⁵⁶. Nesant galimybių nustatyti, administraciniu požiūriu, smulkios tremtinio gyvenamosios vietos pobūdžio, pateiktas tik jos pavadinimas vardinininko linksniu, o tada nurodomi – rajonas, sritis, kraštas, respublika⁵⁷. Administracinė-teritorinė priklausomybė nustatyta remiantis Sovietų Sąjungoje išleistais žinynais⁵⁸.

Represuoto asmens biogramoje esančios suėmimo, kalinimo, nuteisimo, ištrėmimo datos ne visada pateiktos chronologine tvarka. Dažnai dar nenuteistą suimtąjį išveždavo į lagerį, ten toliau tardydavo ir nuteisdavo arba dar nenuteistą kalinį iš lagerio gražindavo į Lietuvą, čia toliau tardydavo, nuteisdavo ir vėl išveždavo į lagerį ar kalėjimą. Tokiais atvejais nuteisimo data ir nuosprendis leidinyje „Lietuvos gyventojų genocidas“ įrašyti ne chronologine tvarka, o išvardijus visas žinomas jo ar jos kalinimo vietas. Data prie žodžio „tremtis“ ar žodžių junginių „išv. į lag.“, „išv. į kal.“ rodo, kada tremtinys buvo išvežtas iš Lietuvos į tremties ar kalinimo vietą. Prie kalinimo ar tremties vietos parašyta data rodo, kada asmuo atvežtas į kalėjimą, lagerį ar tremties vietą. Leidinio sudarytojams ne visada buvo žinoma, ar Baudžiamųjų bylų kartotekoje ir Tremties byloje nurodyta data yra išvežimo iš Lietuvos ar atvežimo į kalinimo bei tremties vietą data, todėl represuotų asmenų biogramose pateiktos datos gali skirtis nuo realiųjų 2–3 savaitėmis. Esant skirtingiems šaltinių duomenims apie tremties, suėmimo, išvežimo į lagerius, kitas kalinimo vietas už Lietuvos ribų ar žūties datas, ir neturint galimybių nustatyti, kurio informacijos šaltinio duomenys yra teisingesni, rašomos su klaustuku skliausteliuose. Žvaigždute pažymimos nuteisimo datos, kai Ypatingojo pasitarimo už akių priimto nuosprendžio data yra vėlesnė už kalinio mirties kalinimo vietoje datą⁵⁹. Nerašoma, kad pabėgo iš tremties, jei data 1955–1957 m. ir nėra nurodyta paleidimo data. Vaikams gimusiems tremties vietoje iki tėvų paleidimo iš tremties dienos, rašoma – gimė tremtyje, nurodant datą ir vietą, o po tėvų paleidimo iš tremties dienos, rašoma tik gimimo data ir vieta.

Vardyne naudojamos sąvokos, jų samprata ir apibrėžtys

Sąvoka „Lietuvos gyventojai“ leidinio sudarytojų apibrėžiami „asmens gimę ar gyvenę Lietuvos Respublikos teritorijoje, tremtyje, kalinimo įstaigose“. Lietuvos gyventojams priskiriami ir asmenys, gimę ar gyvenę gausiai lietuvių apgyvendintose teritorijose, pavyzdžiui, Gervėčių ir kituose kaimuose Astravo apylinkėje, Pešos kaime Lydos apylinkėje. „Pabėgėliais“ leidinyje įvardijami „Lenkijos piliečiai, Antrojo pasaulinio karo

⁵⁶ Pasaulio vietovardžiai. Prieiga per internetą: <https://pasaulio-vardai.vlkk.lt/>

⁵⁷ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius, 2022, p. 8.

⁵⁸ *Административно-территориальное деление Союзных республик*. Информ.-стат. отд. при Президиуме Верх. Совета СССР. Москва: Известия Советов депутатов трудящихся СССР, 1954. 485 с. Prieiga per internetą: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/8491-sssr-administrativno-territorialnoe-delenie-soyuznyh-respublik-na-1-marta-1954-g-m-1954#mode/inspect/page/1/zoom/4> [2023 11 20]

⁵⁹ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 9.

pradžioje persikėlę į Lietuvą ir čia gyvenę iki ištremimo ar arešto. Tai daugiausia buvo žydų tautybės asmenys⁶⁰. Veiksmazodis „nuteistas“ neturi nieko bendra su Vakarų Europos baudžiamoje teisėje galiojančiomis teisės normomis. Tai reiškia, kad aprašomas asmuo sovietinės teismo institucijos (Karo tribunolo, Ypatingojo pasitarimo, lagerio teismo, Aukščiausiojo Teismo ar Liaudies teismo) buvo pasmerktas iš anksto numatytais represijos formai – įkalinimui, tremčiai, sušaudymui, neretai atgaline data ar po mirties.

Iki 1963 metų Lietuvos gyventojams buvo taikomos baudsmės pagal dar 1928 metais priimtą RFSRS baudžiamąjį kodeksą (BK)⁶¹. Suimti asmenys, dažniausiai buvo teisiami už Sovietų Sąjungos baudžiamojo kodekso (BK) 58 straipsnio 58-1–58-14 punktų pažeidimus. 58-1a–58-1d punktai buvo taikomi už tėvynės išdavystę, 58-1e, 58-1d punktai – už nepranešimą apie šeimos nario rengiamą išdavystę, 58-3–58-6 punktai – už valstybės paslapties išdavimą, 58-2 punktas – už „išibrovimą su ginkluota gauja, sukilimą“, 58-4 punktas – už pagalbą „tarptautinei buržuazijai, veikiančiai prieš SSRS“, 58-5 punktas – už skatinimą paskelbti karą SSRS, 58-6 punktas – už ekonominę šnipinėjimą, 58-7 punktas – už pinigų apyvartos, ekonomikos, transporto, prekybos trikdžius, ekonominę kontrrevoliuciją, 58-8 punktas – už įvykdytą teroristinį aktą, 58-9 punktas – už įvykdytą diversiją, 58-10 punktas – už kontrrevoliucinės literatūros spausdinimą, platinimą, laikymą, 58-11 punktas – už dalyvavimą kontrrevoliucinėje organizacijoje, 58-12 punktas – nepranešimą apie kontrrevoliucinį nusikaltimą, 58-13 punktas – už nepranešimą apie valstybinį nusikaltimą ir 58-14 punktas – už sabotажą⁶².

Baudžiamosiose bylose arba baudžiamųjų bylų kartotekoje pateikiamus duomenis apie asmenį, kad jis esąs 1941-ųjų Birželio sukilimo dalyvis, partizanas, rėmėjas ar ryšininkas, pagrindinės organizacijos ar Armijos Krajovos narys, reikėtų vertinti kritiškai ir turėti omenyje, kad ši veikla kaltinamajam buvo inkriminuojama kaip kaltinimas, o tai ne visada atitikdavo tikrovę⁶³.

Skaitmeninės duomenų bazės formavimo pradžioje pasikartojantys duomenys – represijų pobūdis, stambesni administraciniai teritoriniai vienetai Lietuvoje (apskritis, rajonai) ir Sovietų Sąjungoje (sajunginės respublikos, kraštai, sritys), asmenų socialinė padėtis, pasipriešinimo formos, mirties aplinkybės – buvo įvardyti skaitmeniniais kodais. Tai leido išvengti korektūros klaidų, santrumpų variantų ir operatyviau atlikti skaitmeninimo procedūras. Kodifikatorius pagal poreikį buvo papildomas naujomis reikšmėmis. Naudojant specialiai sukurtą programą, skaitmeninės duomenų bazės duomenys bei kodai buvo konvertuojami į biogramų tekstą, kurio struktūra pasirinkta tokia, kad lakoniškai, bet išsamiai atspindėtų ir pavienių asmenų, ir šeimų patirtas represijas, jų likimus⁶⁴.

Leidinio sudarymui panaudoti šaltiniai

Vardynui sudaryti naudotos dvi šaltinių grupės – publikuoti ir nepublikuoti šaltiniai. Pirmąją grupę sudaro publikuoti šaltiniai, išleisti Lietuvoje, Lenkijoje, JAV⁶⁵. Lietuvoje buvo publikuoti šaltiniai apie lietuvių tremtinius Igarkoje, represuotus neginkluoto antisovietinio pasipriešinimo dalyvius⁶⁶. Lenkijoje publikuoti represuotų asmenų, ištremtų

⁶⁰ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius, 2022, p. 8.

⁶¹ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius, 2022, p. 9.

⁶² LGGRTC saugomi išrašai iš Rusijos TFSR BK.

⁶³ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 7.

⁶⁴ Genocido aukų vardyno struktūra. *Lietuvos gyventojų genocidas*, t. 6 (1954–1989, 1991). Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 8.

⁶⁵ Informacijos šaltiniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, VI t., 1954–1989, 1991. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 10–11.

⁶⁶ Matulkaitė A., *Igarkos tremtiniai* [1948 m. gegužės 22 d. tremtis], 1998; Bagušauskas J. R., *Lietuvos jaunimo pasipriešinimas sovietiniam režimui ir jo slopinimas*, LGGRTC, 1999; Lesys A., *Bažnyčios riteris*, Vilnius, 2012; *Objektas „Intrigantas“*. *Kunigo Broniaus Laurinavičiaus gyvenimas ir veikla*, sud. V. Spengla, Vilnius, 2002; *Baltistikos qžuolas*:

į Baltarusijos ir Ukrainos sovietines respublikas, Archangelsko sritį, Komijos autonominę socialistinę respubliką, filtracinius lagerius, sąrašai⁶⁷. Duomenys apie represuotus asmenis Lietuvos bei užsienio institucijų leidiniuose vardyno tekste žymimi santrumpa (KIT)⁶⁸. Išeivijoje, JAV, Čikagoje 1981 m. buvo išleistas Leonardo Kerulio sudarytas 1940–1941 m. ištremtų lietuvių sąrašas, saugomas LGGRTC bibliotekoje⁶⁹. Vardyno tekste jis žymimas santrumpa KER. Visi represuotų asmenų biogramams formuoti panaudoti publikuoti šaltiniai nurodyti šaltinių ir literatūros sąrašė.

Antrąją, nepublikuotą šaltinių grupę, sudaro, – represuotų asmenų užpildytos anketos, laišakai, atsiminimai, esantys „Lietuvos represuotų gyventojų ir žuvusių laisvės kovų dalyvių anketinių ir epistoliarinių dokumentų rinkinyje“ (toliau – Rinkinys) saugomi Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centrui (toliau – LGGRTC) Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyriuje⁷⁰. Užpildytos anketos, laišakai, atsiminimai 1988 07 13–1990 04 21 siųsti Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio ir Tarybinės sociologų asociacijos Pabaltijo skyriaus Lietuvos filialo Komisijai stalinizmo nusikaltimams tirti, 1990 04 22–1990 09 30 – Lietuvos Sąjūdžio Komisijai stalinizmo nusikaltimams tirti, 1990 10 01 – 1991 04 30 – Lietuvos mokslų akademijos Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto Lietuvos filosofijos istorijos skyriaus Stalinizmo nusikaltimų tyrimo sektoriaus Represijų Lietuvoje tyrimo komisijai, 1991 05 01–1992 01 27 – Lietuvos mokslų akademijos Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto Represijų Lietuvoje tyrimo centrui, 1992 01 28 – 1997 03 23 Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto Represijų Lietuvoje tyrimo centrui, 1997 m. – LGGRTC Vardyno skyriui⁷¹. Rinkinyje sukauptos, užpildytos „Tremtinio anketos“, „Represuotojo anketos“, „Represuotojo-tremtinio anketos“, „Represuotojo ir pasipriešinimo dalyvio anketos“, „TSRS bolševizmo ir Vokietijos nacizmo 1939–1990 m. represijų aukų ir pasipriešinimo dalyvių Lietuvoje anketos“, „Bolševikų ir nacių 1939–1991 m. represijų aukų ir pasipriešinimo Lietuvoje dalyvių anketos“ „Politinio kalinio istorinės atminties anketos“, „Žuvusiojo anketos“, „Asmens anketos“. Pirmąsias aštuonias anketas sudarė Lietuvos persitvarkymo sąjūdžio ir Tarybinės sociologų asociacijos Pabaltijo skyriaus Lietuvos filialo Komisija stalinizmo nusikaltimams tirti, Represijų Lietuvoje tyrimo centras, veikęs prie Lietuvos mokslų akademijos Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto, vėliau – Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto, kartu su „Tremtinių bendrija“⁷². „Asmens anketa“, sudaryta

Jono Kazlausko gyvenimas ir darbai, sud. R. Venckutė, Kaunas: Arx Baltica, 2010; Boruta J. SJ, „Baltas paukštis, skriejęs prieš vėtrą“, in: *Zinia*, 1995; Antanavičienė N., „Reikėjo berniukams lėktuvo šturvalo ir skrydžio... į laisvę. Už šį norą prieš 36 metus buvo sumokėta sumaitotu gyvenimu“, Molėtų krašto laikraštis „Vilnis“, 2009, lapkričio 13, Nr. 89.

⁶⁷ *Deportowani w obwodzie wołogodzkiem: alfabetyczne wykazy 14,226 obywateli polskich wywiezionych w 1940 roku z zachodnich obwodów Białoruskiej SRR i Ukrainskiej SRR*, 2005; *Deportowani w obwodzie Archangielskim*, 2003; *Deportowani w Komu ASRR = Польские спецпереселенцы в Кому АССР*, 2008; *Aresztowani na Zachodniej Białorusi*, 2003; *Uwięzieni w Stalinogorsku: alfabetyczne wykazy 6326 Polaków i obywateli polskich więzionych w obozie kontrolno-filtracyjnym nr 283 i obozie jenieckim nr 388 NKWD-MWD ZSRR w Stalinogorsku w latach 1944–1950*, 2000 (1999); *Więźniowie Łagrów Workuty*, 1999; *Uwięzieni w Donbasie i pod Saratowem = Узники Донбасса и Саратов: alfabetyczne wykazy 4782 osób wywiezionych w 1945 roku z Wilna do obozów kontrolno-filtracyjnych NKWD ZSRR nr 240 w Donbasie i nr 0321 pod Saratowem*, 1999.

⁶⁸ Informacijos šaltiniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, VI t., 1954–1989, 1991. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 11.

⁶⁹ *Išvežtųjų lietuvių sąrašas. Stalino teroras 1940–1941*. Sud. L. Kerulis. Įvadas V. S. Vardys. Chicago: Pasaulio lietuvių archyvas, 1981.

⁷⁰ 2023 06 22 Pažyma apie Lietuvos represuotų gyventojų ir žuvusių laisvės kovų dalyvių anketinių ir epistoliarinių dokumentų rinkinį. Parengė. I. Bumažnikova. Saugoma LGGRTC, Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyriuje.

⁷¹ 2023 06 22 Pažyma apie Lietuvos represuotų gyventojų ir žuvusių laisvės kovų dalyvių anketinių ir epistoliarinių dokumentų rinkinį. Parengė. I. Bumažnikova. Saugoma LGGRTC, Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyriuje; Pratarė. *Lietuvos gyventojų genocidas*, VI t., 1954–1989, 1991. Vilnius: LGGRTC, 2022.

⁷² „TSRS bolševizmo ir Vokietijos nacizmo 1939–1990 m. represijų aukų ir pasipriešinimo dalyvių Lietuvoje anketa“. Ją parengė Lietuvos sąjūdis, Represijų Lietuvoje tyrimo komisija (buv. komisija stalinizmo nusikaltimams tirti) ir Tremtinių bendrija. Originalas saugomas LGGRTC, Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyriuje.

1999 m., LGGRTC vykdant atsiminimų rinkimo programą (platinta 1999–2003 m.). Be, jau minėtų, užpildytų anketų, Rinkinyje yra politinių kalinių, tremtinių, jų giminių ir liudininkų laiškai (paliudijimai, pasakojimai, prisiminimai)⁷³.

Rinkinyje saugomos anketos, atsiminimai, laiškai, prie jų esantys sąrašai, dokumentai (pvz., prie anketos prisegtos šeimos narių atsiųstos dokumentų kopijos) sudaro 141 999 tūkst. vienetų⁷⁴. Rinkinyje kiekvienam saugomam šaltiniui – asmens anketai, atsiminimo tekstui buvo suteiktas numeris. Jei anketos užpildytos nukentėjusiai šeimai, šeimos galvos numeris kartojamas visiems šeimos nariams, nurodant giminystės ryšį. Biogramos turiniui svarbiausi asmens duomenys iš anketų buvo įrašyti į katalogo korteles, joms suteikiant tą patį anketos numerį. Katalogo kortelės sudėtos abėcėlės tvarka pagal šeimos galvos asmens duomenis – pavardę, vardą, tėvo vardą. Šeimos narių kortelės numeris atkartoja šeimos galvos anketos numerį, pridėdamas papildomą skaičių po brūkšnelio (pvz., 16599-1, 16599-2), – pridėtas vienetas reiškia, kad asmuo laikomas šeimos galva. Katalogo kortelėje yra nurodytas kitų šeimos narių santykis su šeimos galva, jų kortelės prisegtos prie šeimos galvos kortelės. Kortelės saugomos LGGRTC Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyriuje ir skyriaus darbuotojų yra nuolat papildomos gauta informacija iš archyvinių bylų, publikuotų istorinių tyrimų, spaudos⁷⁵. Represuoto asmens biogramos pabaigoje, šis šaltinis nurodomas santrumpa ANK⁷⁶.

Nepublikuotų šaltinių grupei priskirtini represuotų asmenų biogramų rašymui panaudoti įvairių Lietuvos ir užsienio šalių institucijų sukaupti ir saugomi dokumentai: 1) Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos sudarytose teisinio statuso bylose sukaupti duomenys, saugomi LGGRTC (vardyne žymimi santrumpa RTK); 2) Lietuvos istorijos institute iš įvairių šaltinių surinkti neištirtų nužudymo atvejų, duomenys (II–V t., žymimi santrumpa NAS); 3) civilinės metrikacijos įstaigų duomenys apie nužudytus ir žuvusius Lietuvos gyventojus (I t. žymimas santrumpa CMB); 4) 1941 m. kovo–birželio mėn. į Kotlasą išvežtų kalinių sąrašas, saugomas Lietuvos mokslų akademijos bibliotekos Rankraščių skyriuje (vardyne žymimas santrumpa MA); 5) Centro KARTA, Lenkijoje sudaryti suimtųjų, išvežtų į Komijos lagerius tolesniam tardymui, sąrašai, kurių kopijos saugomos LGGRTC (vardyne žymimi santrumpa LEN).

Nepublikuotiems šaltiniams priklauso sudaryti represuotų asmenų sąrašai, saugomi asmeniniuose archyvuose, muziejuose, LGGRTC. Stasio Knezio sudarytas represuotų Lietuvos karininkų sąrašas, saugomas S. Knezio asmeniniame archyve (vardyne žymimas santrumpa SAR (4)). Algirdo Šerėno Komijos archyvuose surinktos medžiagos pagrindu sudarytas ištremtųjų sąrašas, saugomas LGGRTC (vardyne žymimas santrumpa ŠER), tremtinių, kalinių, žuvusiųjų sąrašai, atsiųsti kartu su anketomis, saugomi LGGRTC (vardyne žymimas santrumpa SAR(2), 1940–1941 m. suimtų asmenų, kurie 1944–1945 m. buvo ieškomi kaip pabėgę iš kalėjimų, sąrašas, saugomas LGGRTC (naudotas I t., vardyne žymimas santrumpa SAR(1), nacių okupacijos metais įsteigto Lietuvos savitarpinės pagalbos žinių biuro sudaryti tremtinių, kalinių ir į lagerius išvežtų Lietuvos gyventojų sąrašai, kurių kopijos saugomos LGGRTC (naudotas I t., vardyne žymimas santrumpa SPS), Kauno tremties ir rezistencijos muziejaus fondo partizanų sąrašai, saugomi LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus fonde (vardyne žymimas santrumpa LLKA), 1941–1942 m. Lietuvos policijos raportų rinkinys, mašinraštis, saugomas LGGRTC (vardyne žymimas santrumpa POLR).

⁷³ 2023 06 22 Pažyma apie Lietuvos represuotų gyventojų ir žuvusių laisvės kovų dalyvių anketinių ir epistoliarinių dokumentų rinkinį. Parengė. I. Bumažnikova. Saugoma LGGRTC, Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyriuje.

⁷⁴ Informacijos šaltiniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, VI t., 1954–1989, 1991. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 10–11.

⁷⁵ Informacijos šaltiniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, VI t., 1954–1989, 1991. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 10–11.

⁷⁶ Informacijos šaltiniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, VI t., 1954–1989, 1991. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 10–11.

Nepublikuotų šaltinių grupei priskirtini dokumentai – baudžiamosios, operatyvinės, sekimo, tremties bylos, baudžiamųjų bylų kartoteka, baudžiamųjų bylų registravimo žurnalai, saugomi Lietuvos ypatingajame archyve (toliau – LYA). Baudžiamųjų bylų kartoteką sudaro suimtų asmenų kortelės, užpildytos pradėjus baudžiamąją bylą. Represuoto asmens biogramos pabaigoje, šis šaltinis nurodomas santrumpa BBK. Sovietinių represinių struktūrų (NKVD-NKGB-MGB-KGB) sudarytos baudžiamosios bylos, saugomos f. K-1 fondo 58 apraše, represuoto asmens biogramos pabaigoje, šis šaltinis nurodomas santrumpa KGB. Sovietinių represinių struktūrų (NKVD-NKGB-MGB-KGB) sudarytos operatyvinės bylos vardyne žymimos santrumpa OPB. LYA saugomi baudžiamųjų bylų registravimo žurnalai (žymimi santrumpa RŽ). V-5 fondo 1-mame apraše saugomos represuotų asmenų tremties bylos vardyno tekste žymimos santrumpa TB. Šių bylų kartotekos duomenys kaip šaltinis, žymimas santrumpa TBK.

Nustatyti ir (ar) sukongretinti represijų pobūdį ir lokalizuoti tremties ir įkalinimo vietas padėjo pabėgusių iš tremties ir suimtų Lietuvoje asmenų sąrašai, esantys LYA, V-11-ame fonde, 1-mo ir 2-ro aprašo bylose, ištremtų šeimų sąrašai – LYA, V-135 fonde, 7 aprašo bylose (145, 158, 198, 206, 598, 636)⁷⁷. Represuotų asmenų biogramoms buvo panaudoti LYA K-1 fondo, – b/n-1 aprašo (b. 133), 10 aprašo, 46 aprašo (b. 1375), 61 aprašo (Tremties bylų kartoteka), K-11 fondo 1-mo ir 2-ro aprašo, K-19 fondo 1-mo aprašo, K-21 fondo 1-mo aprašo, K-30 fondo 1-mo aprašo, K-41 1-mo aprašo, V-145/11 fondo 2-ro aprašo (b. 12), V-145/12 fondo 1-mo aprašo (b. 14), V-135 1-mo ir 3-čio aprašo (b. 13) duomenys⁷⁸.

Leidinyje „Lietuvos gyventojų genocidas“ panaudotų šaltinių santrumpų sąrašas pateikiamas po „Santrumpų tekste“ sąrašo.

⁷⁷ Informacijos šaltiniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, VI t., 1954–1989, 1991. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 10–11.

⁷⁸ Informacijos šaltiniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, VI t., 1954–1989, 1991. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 11.

Šaltiniai ir literatūra

Šaltiniai

1.1. Nepublikuoti:

1.1.1. Lietuvos ypatingasis archyvas

Fondas K-1. Aprašai: b/n-1 (b. 133); 10; 46 (b. 1375), 58, 61.

Fondas K-11. Aprašai: 1, 2.

Fondas K-19. Aprašas 1.

Fondas K-21. Aprašas 1.

Fondas K-30. Aprašas 1.

Fondas K-41. Aprašas 1.

Fondas V-5. Aprašas 1.

Fondas V-11. Aprašas 1, 2 (b. 12).

Fondas V-145/11. Aprašas 2 (b. 12).

Fondas V-145/12. Aprašas 1 (b. 14).

Fondas V-135. Aprašai 1, 3 (b. 13), 7 (b. 145, 158, 198, 206, 598, 636).

1.1.2. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyrius

1941 m. kovo–birželio mėn. į Kotlasą išvežtų kalinių sąrašas.

1.1.3. Stasio Knežio asmeninis archyvas

Represuotų Lietuvos karininkų sąrašai.

1.1.4. Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras

1.1.4.1. Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus fondas

Kauno tremties ir rezistencijos muziejaus fondo partizanų sąrašai.

1.1.4.2. Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyrius

1941–1942 m. Lietuvos policijos raportų rinkinys, mašinraštis.

Tremtinių, kalinių, žuvusiųjų sąrašai, atsiųsti kartu su anketomis.

Nacių okupacijos metais įsteigto Lietuvos savitarpinės pagalbos žinių biuro sudaryti tremtinių, kalinių ir į lagerius išvežtų Lietuvos gyventojų sąrašai.

1940–1941 m. suimtų asmenų, kurie 1944–1945 m. buvo ieškomi kaip pabėgę iš kalėjimų, sąrašas.

Algirdo Šerėno Komijos archyvuose surinkta medžiaga.

Lietuvos represuotų gyventojų ir žuvusių laisvės kovų dalyvių anketinių ir epistoliarinių dokumentų rinkinys.

2023 06 22 Pažyma apie Lietuvos represuotų gyventojų ir žuvusių laisvės kovų dalyvių anketinių ir epistoliarinių dokumentų rinkinį. Parengė. Inga Irena Bumažnikova. Saugoma LGGRTC, Okupacinių režimų veiklos tyrimų ir viešinimo skyriuje.

1.1.5. Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos medžiaga

1.2. Publikuoti:

Aresztowani na „Zachodniej Białorusi“. Alfabetyczny wykaz 4669 Polaków i obywateli polskich innych narodowości aresztowanym na „Zachodniej Białorusi“ w latach 1939–1941. Indeks

Represjonowanych, t. XIV. Redakcja i koordynacja: Eliza Dzwonkiewicz. Warszawa: Ośrodek KARTA, 2003. 380 s.

- Atsiminimai apie Bronių Laurinavičių. Iš: *Objektas „Intrigantas“*. Kunigo Broniaus Laurinavičiaus gyvenimas ir veikla. Sud. V. Spengla. Vilnius: Katalikų akademija, 2002, p. 327–499. Prieiga per internetą: https://lkbkronika.lt/images/knygos/objektas/objektas_intrigantas.pdf
- Aukštaitijos partizanų prisiminimai, D. 2, kn. 1, Lietuvos partizanų „Vyčio“ apygardos prisiminimai (Panevėžio, Kėdainių, Ukmergės rajonai)*. Vilnius: Vilsa, 1998. 720 p.
- Deportowani w Komi ASRR = Польские спецпереселенцы в Коми АССР. 1 t. T. 1: Алфавитный список 10 686 польских граждан, высланных в феврале 1940 г. из западных областей УССР*. Indeks Represjonowanych, t. XVIII. Opracow. E. Rybarska, M. Rogaczow. Warszawa: Osrodek KARTA, 2008. 451 s.
- Deportowani w Komi ASRR część 2. Alfabetyczne wykazy 10 360 Polaków i obywateli polskich wywiezionych w czerwcu 1940 i czerwcu 1941 z zachodnich obwodów Białoruskiej SRR oraz w czerwcu 1941 z Litewskiej SRR*. Indeks Represjonowanych, t. XVIII. Red. Ewa Rybarska, Michaił Rogaczow. Warszawa: Ośrodek KARTA, 2009. 385 s.
- Deportowani w obwodzie Archangielskim: alfabetyczne wykazy 9320 obywateli polskich wywiezionych w 1940 roku z obwodu białostockiego*. Indeks Represjonowanych, t. XIV. Część 1. Redakcja i koordynacja: Ewa Rybarska. Warszawa: Ośrodek KARTA, 2003. 816 s.
- Deportowani w obwodzie wołogodzkiem: alfabetyczne wykazy 14,226 obywateli polskich wywiezionych w 1940 roku z zachodnich obwodów Białoruskiej SRR i Ukrainskiej SRR*. Indeks Represjonowanych, t. XVII. Red. Anna Dzieńkiewicz, Ewa Rybarska, Aleksander Gurjanow, Siergiej Starostin. Warszawa: Ośrodek KARTA, 2005. 705 s.
- Gentvilas, S. *Prie Belomoro: kančių ir vilties istorija*. Jonava: Jonava, 2004. 219 p.
- Išvežtųjų lietuvių sąrašas. Stalino teroras 1940–1941*. Sud. L. Kerulis. Įvadas V. S. Vardys. Chicago: Pasaulio lietuvių archyvas, 1981.
- Kašlionis, B. *Dainavos krašto partizanai*. (Dokumentai ir prisiminimai). Vilnius: Diemedžio leidykla, 2018. 595 p.
- Laisvės kovos Prisikėlimo apygardoje*. Sud. A. Malinauskaitė. Vilnius: LGGRTC, Šiauliai: Aušros muziejus, 1999. 249 p.
- Laisvės kovotojai Kazachstano lageriuose*. Sud. A. Rudzevičiūtė-Kupstienė. Kaunas: Kalendorius, 2005. 200 p.
- Laisvės kovotojų prisiminimai. D. 10. (Aukštaitijos partizanų prisiminimai tęsinys)*. Vilnius: Margi raštai, 2016. 994 p.
- Laisvės kovų archyvas*, t. 3–4. Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1992.
- Laisvės kovų ir netekčių metai: laisvės kovotojų prisiminimų rinktinė. D. 1*. Sud. R. Kaunietis. Vilnius: Margi raštai, 2016.
- Lietuvos gyventojai: pirmojo 1923 m. rugsėjo 17 d. visuotino gyventojų surašymo duomenys = Population de la Lithuanie: données du premier recensement du 17 septembre 1923*. Kaunas: P. Sokolovskienės ir Lano spaustuvė, 1924. Prieiga per internetą: <https://statistikouzasai.files.wordpress.com/2013/05/lietuvos-gyventojai-pirmojo-1923-m-rugsc497jo-17-d-visuotinio-gyventojc5b3-surac5a1ymo-duomenys.pdf> [2023 11 15]
- Lietuvos gyventojų trėmimai 1940–1941, 1944–1953 metais sovietinės okupacinės valdžios dokumentuose*. Dokumentų rinkinys. Pataisyt. ir papild. leid. Sud. E. Grunskis, V. Kašauskienė, H. Šadžius. Ats. red. A. Tyla. Vilnius: LII, 1995. 317 p. Prieiga per internetą: https://www.atmintiesknygos.lt/wp-content/uploads/2021/07/1995_tremimai.pdf
- Lietuvos Helsinkio grupė II*. Dokumentai, pareiškimai, pasisakymai, straipsniai, laišakai. Sud. V. Petkus. Vilnius: Lietuvos žmogaus teisių asociacija, 2007. 872 p.
- Lietuvos Helsinkio grupė*. Sud. V. Petkus. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 1999. 653 p.

Lietuvos laisvės lyga: nuo „Laisvės šauklio“ iki Nepriklausomybės. Kn. 1. Dokumentai. Konferencijos medžiaga. Kalbos. Straipsniai. Bibliografija. Sudarytojas ir redaktorius G. Šidlauskas. Vilnius: Naujoji matrica, 2004.

Lietuvos partizanų Dainavos apygarda: 1945–1952 m.: dokumentų rinkinys. Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, 2003. 452 p.

Lietuvos partizanų Tauro apygarda (1945–1952 m.): dokumentų rinkinys. Sud. N. Maslauskaitė. Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, 2000. 585 p.

Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos Baudžiamasis kodeksas – oficialus tekstas su pakeitimais ir papildymais 1978 m. balandžio 15 d. ir su pastraipsniui susistemintos medžiagos priedu. Vilnius: Mintis, 1978. 466 p.

Matulkaitė A. *Igarkos tremtiniai. 1948 m. gegužės 22 d. tremtis.* Vilnius: Atkula, 1998.

Meškauskas, I. *Kraupūs žodžiai.* Kėdainių krašto pokario tragedijos metraštis: apybraižos, liudytojai ir dokumentai, t. 1. Kėdainiai: Raidė, 1995. 142 p.

Petruitis, J. *Kaip jie mus sušaudė.* Fotogr. leid. Vilnius: Periodika, 1990. 280 p.

Petruitis, J. *Kaip jie mus sušaudė.* Kaunas: Valstybinė leidykla, 1990. 275 p. Prieiga per internetą: <https://www.partizanai.org/failai/pdf/mus-susaude.pdf>

Pupelis, V. *Lietuviai Kolymos Gulago lageriuose.* Vilnius: LGGRTC, 2015. 168 p. Prieiga per internetą: https://www.atmintiesknygos.lt/wp-content/uploads/2021/07/2015_kolymos_gulago_lageriuose.pdf

Racėnas R., *Komių žemėje.* Apybraiža, Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1995. 160 p.

Racėnas, R. *Į mielą šalį Lietuvą. Tremtinių bėglių ir našlaičių pargabenimo į Lietuvą istorijos.* Vilnius: LGGRTC, 2013. 168 p. Prieiga per internetą: https://www.atmintiesknygos.lt/wp-content/uploads/2021/07/2013_i_miola_sali_lietuva.pdf

Tolis, A. *Mirties kolona: prie Červenės nužudytiems atminti.* Chicago: „Draugas“, 1947. 252 p.

Tumas, J. *Kelias į Červenę:* atsiminimai. Vilnius: Poligrafija, 1990. 97 p.

Urbonienė, D. *Sibiras vaiko akimis.* Prisiminimai. Kaunas: Vitae litera, 2003.

Uwięzieni w Donbasie i pod Saratowem. Uwięzieni w Donbasie i pod Saratowem = Узники Донбасса u Сапарова: alfabetyczne wykazy 4782 osób wywiezionych w 1945 roku z Wilna do obozów kontrolno-filtracyjnych NKWD ZSRR nr 240 w Donbasie i nr 0321 pod Saratowem. Indeks Represjonowanych, t. VIII. Red. Anna Dzieńkiewicz, Aleksander Gurjanow, Warszawa: Ośrodek KARTA, 1999. 308 s.

Uwięzieni w Stalinogorsku. Alfabetyczne wykazy 6326 Polaków i obywateli polskich więzionych w obozie kontrolno-filtracyjnym nr 283 i obozie jenieckim nr 388 NKWD-MWD ZSRR w Stalinogorsku w latach 1944–1950. Indeks Represjonowanych, t. VII. Redakcja i koordynacja: Anna Dzieńkiewicz, Aleksander Gurjanow. Warszawa: Ośrodek KARTA, 1999. 392 s.

Vengeance on the run: documents on Stalinist atrocities during the first week of the Soviet-German War, June 1941. Ed. S. Suziedelis. Chicago: Lithuanian Studies Centre, 1988.

Więźniowie łagrów w rejonie Workuty. Alfabetyczny wykaz 4105 Polaków i obywateli polskich innych narodowości aresztowanych od 17 września 1939 r. do 4 stycznia 1944 r., więzionych w Workutłagu, Intłagu, Minłagu, Obskim ITŁ i łagrach podległych Północnemu Zarządowi Budowy Kolei. Indeks Represjonowanych, cz. 1. t. X. Redakcja i koordynacja: Agnieszka Knyt, Aleksander Gurjanow. Warszawa: Ośrodek KARTA, 1999. 738 s.

Zinkevičius, Z. *Prie lituanistikos židinio.* Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leid. institutas, 1999. 519 p.

Иосиф Сталин – Лаврентию Берию: «Их надо депортировать...»: Документы, факты, комментарии. Сост., послесл. Н. Бугай. Москва: Дружба народов, 1992. 288 с. Prieiga per internetą: http://militera.lib.ru/docs/0/pdf/sb_ih-nado-deportirovat.pdf [2023 11 15]

Раценас, Р. *Литва – Коми – Литва. Записки спецпереселенца*. Сыктывкар: Коми республиканский благотворит. обществ. Фонд «Покаяние», 2006. 120 с. [Приложение к Коми республиканскому мартирологу жертв политических репрессий «Покаяние». Вып. 7.]

Раценас, Р. *Литва–Коми–Литва. Записки спецпереселенца*. 2006. In: Воспоминания о ГУЛАГе и их авторы. Prieiga per internetą: <https://vgulage.name/books/racenas-rimvidas-litva-komi-litva-zapiski-specpereselenca/> [2023 11 20]

Узницы «АЛЖИРа»: Список женщин – заключенных Акмолинского и других отделений Карлага. Сост.: Гринев В.М., Горецкий В.В., Карсакова Г.Н., Буканова Г.К., Назарова М.Ф., Мурзаханова Ж.Т.; Москва: Звенья, 2003. 567 с.

2. Literatūra:

Abromavičius S. *Žalio velnio takais*. Kaunas: „Sajūdis“, 1995. 207 p. Prieiga per internetą: <https://www.partizanai.org/failai/html/zalio-velnio-takais.htm> [2023 11 20]

Abromavičius, S. *Didžioji Kova*. Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1999. 439 p. Prieiga per internetą: <https://www.partizanai.org/failai/html/didzioji-kova.htm> [2023 11 20]

Abromavičius, S. *Partizanų motinos*. Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 2010. 256 p.

Antanavičienė, N. „Reikėjo berniukams lėktuvo šturvalo ir skrydžio... į laisvę“. *Vilnis (Molėtų krašto laikraštis)*, 2009, lapkričio 13, Nr. 89, p. 1, 3.

Anušauskas, A., Burauskaitė, T. B. *Baltijos laisvė – Europos atsakomybė: Baltijos šalių išsivadavimo kelių paieškos. Pilietinis protestas ir Europos Parlamentas 1979–1983 m.* Vilnius: „Valstybės žinios“, 2002. 278 p.

Applebaum, A. *Gulago istorija*. Vilnius: Baltos lankos, 2009. 671 p.

Bagušauskas, J. R. *Lietuvos jaunimo pasipriešinimas sovietiniam režimui ir jo slopinimas*. 4-tas leid. Vilnius: LGGRTC, 1999.

Baltistikos sąžuolas: Jono Kazlausko gyvenimas ir darbai. Sud. R. Šimukauskaitė, R. Venckutė, Kaunas: Arx Baltica, 2010. 267 p.

Boruta J. Baltas paukštis, skriejęs prieš vėtrą. Iš: Tomonis M. *Žinia. Filosofinė apybraiža, poezija, dienoraščio fragmentai, laiškai, dokumentai*. Parengė J. Riškutė. Vilnius: Baltos lankos, 1995.

Burauskaitė, T. B. Mirties nuosprendžiai ir jų vykdymas 1941–1944 m.: teisinis politinis aspektas. Iš: *Antikomunistinis kongresas ir tribunolo procesas*. Vilnius, 2002, p. 150–166.

Damušis A. *Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario 1940–1959 metais*. Leidėjas: Į Laisvę Fondas lietuviškai kultūrai ugdyti, Litanistikos tyrimo ir studijų centras, Chicago: „Draugas“, 1988. 57 p.

Damušis, A. *Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario 1940–1959 metais*. Antra pataisyta laida. A b 90. Prieiga per internetą: <https://www.partizanai.org/failai/html/lietuvos-aukos.htm>; <https://www.partizanai.org/failai/pdf/lietuvos-aukos.pdf>

Dapšytė-Kriukelienė, O. *Kupiškio krašto partizanai: 1944–1953 m. dokumentinė kronika*. Vilnius: LGGRTC, 2013.

Dlugauskaitė, N., Kasparas K. *Širdies ir gero žodžio negailėję: Lietuvos mokytojų istorijos*. Kaunas: Naujasis lankas, 2010. 223 p.

Gaškaitė-Žemaitienė, N. *Pasipriešinimo istorija 1944–1953 m.* 2-ras papildytas leid. Vilnius: Aidai, 2006.

Gaškaitė-Žemaitienė, N. *Žuvusiųjų prezidentas. Jono Žemaičio biografija*. Vilnius: LGGRTC, 2019. 416 p.

Grunskis, E. *Lietuvos gyventojų trėmimai 1940–1941, 1945–1953 metais*. Disertacija. Vilnius: Vytauto Didžiojo universitetas, 1996. 244 p.

- Informacijos šaltiniai. *Lietuvos gyventojų genocidas*, VI t., 1954–1989, 1991. Vilnius: LGGRTC, 2022, p. 10–11.
- Karta*, Zeitzeugnisse aus Ostmitteleuropa, 2002, nr. 3 (1–34).
- Lesys, A. *Bažnyčios riteris*. Vilnius: Petro ofsetas, 2012. 239 p.
- Macikų mirties namai: Antrojo pasaulinio karo belaisvių ir GULAG'o lageriai 1939–1955 m. Šilutės apylinkėse*. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2015. 190 p.
- Objektas „Intrigantas“: Kunigo Broniaus Laurinavičiaus gyvenimas ir veikla*. Sud. V. Spengla. Vilnius: Katalikų akademija, 2002. 514 p. Prieiga per internetą: https://lkbkronika.lt/images/knygos/objektas/objektas_intrigantas.pdf
- Rainių tragedija 1941 m. birželio 24–25 d.* Vilnius: LGGRTC, 2000. 96 p. Prieiga per internetą: <https://www.partizanai.org/failai/html/rainiu-tragedija.htm> [2023 11 20]
- Stanionyte-Zujienė, M. G. *Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija 1919–1944 m.* Kaunas: Naujasis lankas, 2010. 544 p.
- Streikus, A. *Sovietų valdžios antibažnytinė politika Lietuvoje (1944–1990)*. Vilnius: LGGRTC, 2002. 374 p. Prieiga per internetą: <https://lkbkronika.lt/files/pdf/antibaznytinepolitika.pdf>
- Surgailis, G. *Antrojo pasaulinio karo pabėgėliai ir internautieji Lenkijos kariai Lietuvoje (1939 09–1940)*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2005. 288 p. Prieiga per internetą: <https://biblioteka.lka.lt/data/PDF-leidiniai/2001-2005/2005-Surgailis-pasaulinio%20karo%20pabegeliai%20ir%20internautieji.pdf>
- Šerėnas, A. *Vorkutos mirties lageriai*. Vilnius: LGGRTC, 1997.
- Tarasonis, V., Bajoriūnas, A., Gediminskas, D. *Lietuvos tremtiniai Tadžikijoje*. Vilnius: Lietuvos Auto, 1992. 70 p.
- Vaitiekus, S. *Tuskulėnai: egzekucijų aukos ir budeliai (1944–1947)*. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centras, Valstybės saugumo departamentas, 2006. 366 p.
- Valstybės sienos apsaugos istorija*. Kolektyvinė monografija. A. Balaišis, A. Dubikaitis, G. Mišutis, G. Surgailis, V. Voveris. Vilnius: Lodvila, 2010. 791 p.
- Valuckas A. *Kolektyvinė tironija*. Kaunas: Valstybinė leidykla, Marijampolė: Šešupės sp., 1943. 232 p.
- Бугай, Н. Ф. Л. *Берия – И. Сталину: «Согласно Вашему указанию...»*. Москва: АИРО-XX, 1995. 319 с.
- Земсков В. Н. Массовое освобождение спецпоселенцев и ссыльных 1954–1960. *Социологические исследования*, 1991, № 1. С. 5–26.
- Земсков, В. Н. *Спецпереселенцы в СССР 1930–1960*. Москва: Наука, 2003. 306 с.
- Земсков, В. Н. Демография заключенных, спецпоселенцев и ссыльных (30-е–50-е годы). *Мир России*, 1999. Т. VIII. № 4. С. 114–124.
- Земсков, В. Н. Принудительные миграции из Прибалтики в 1940–1950-х годах. *Отечественные архивы*, 1993, т. 1, С. 4–19.
- Земсков, В. Н. Спецпоселенцы: по документации НКВД-МВД СССР. *Социологические исследования*, 1990, № 11, С. 3–17.
- Полян, П. М. *Не по своей воле... История и география принудительных миграций в СССР*. Москва: ОГИ, Мемориал Москва, 2001. 329 с.
- Эдиев, Д. Демографические потери депортированных народов СССР. Ставрополь: Изд-во СтГАУ "АГРУС": Ставропольсервисшкола, 2003. 336 с.

3. Informaciniai leidiniai, vardynai, žodynai, žinynai

- Butautas-Kudirka, R. *Sūduvos dvasininkai. Žinynas*. D. I–IV. Vilnius: Gediminas, 2009–2013.
- Laisvės kovų aukos Pietų Žemaitijoje*. Sud. V. Steponaitis. Kaunas: „Į laisvę“ Fondo Lietuvos filialas, 1996. 262 p.
- Lietuvos apskritys 2006*. Vilnius: Statistikos departamentas, 2007.

- Lietuvos kariuomenės karininkai, 1918–1953*. T. 1–10. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2001–2015.
- Lietuvos Respublikos gyventojų demografinė statistika (tautiniu aspektu)*. Sud. A. Gedaminskienė, Vilnius, 1992.
- Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas*. D. 1. Sud. Z. Noreika, V. Stravinskas. Vilnius: Mintis, 1974. 370 p.
- Lietuvos TSR administracinio-teritorinio suskirstymo žinynas*. D. 2. Sud. Z. Noreika, V. Stravinskas. Vilnius: Mintis, 1976. 396 p.
- Lietuvos TSR administratyvinis-teritorinis padalinimas pagal 1949 m. sausio 1 d. padėtį*. Ats. red. P. Bikelis. Vilnius, Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo informacijos-statistikos skyrius, 1949. 271 p. Prieiga per internetą: <https://www.epaveldas.lt/preview?id=C4770000003002> [2023 11 20]
- Pasaulio vietovardžiai. Prieiga per internetą: <https://pasaulio-vardai.vlkk.lt/>
- Skudutiškio krašto partizanai, jų rėmėjai ir ryšininkai*. Sud. J. Jankauskas. Vilnius: UAB „Neįgaliųjų reabilitacija“, 1999. 75 p.
- Steponaitis, V. *Rezistencija Pietų Žemaitijoje*. Raseiniai, 1992.
- Tarpukario ir rezistencijos laikotarpio Lietuvos generolų sąrašas ir jų amžinojo poilsio vietos*. Vilnius: Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras, 2012. 111 p.
- Vanagas A., Maciejauskienė V., Razmukaitė M. *Lietuvių pavardžių žodynas = Словарь литовских фамилий = Wörterbuch der Litauischen Familiennamen*. Ats. red. A. Vanagas. T. 2. L–Ž. Vilnius: Mokslo, 1989.
- Vanagas, A. Maciejauskienė V., Razmukaitė M. *Lietuvių pavardžių žodynas = Словарь литовских фамилий = Словарь литовских фамилий = Wörterbuch der Litauischen Familiennamen*. Ats. red. A. Vanagas. T. 1. A–K. Vilnius: Mokslo, 1985.
- Vietovardžių žodynas*. Internetinis leidinys. Sud. M. Razmukaite, A. Pupkis. Internetinį leidimą kūrė Rita Miliūnaitė, programuotojas Evaldas Ožeraitis. Vilnius: LKI, 2007. Prieiga per internetą: <http://vietovardziai.lki.lt/>
- Vietovardžių žodynas*. Sud. M. Razmukaite, A. Pupkis, R. Miliūnaitė. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2002. 462 p.
- Административно-территориальное деление союзных республик на 1 марта 1954 г.* Информ.-стат. отд. при Президиуме Верх. Совета СССР. Москва: Известия Советов депутатов трудящихся СССР, 1954. 485 с. Prieiga per internetą: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/8491-sssr-administrativno-territorialnoe-delenie-soyuznyh-respublik-na-1-marta-1954-g-m-1954#mode/inspect/page/1/zoom/4> [2023 11 20]
- Административно-территориальное деление союзных республик на 1 января 1980 года: [справочник]. Президиум Верховного Совета СССР*. Сост. В. А. Дударев, Н. А. Елисеева. Москва: Известия, 1980. 701 с. Prieiga per internetą: <http://elib.shpl.ru/ru/nodes/8459-sssr-administrativno-territorialnoe-delenie-soyuznyh-respublik-na-1-yanvary-a-1980-goda-spravochnik-m-1980#mode/inspect/page/1/zoom/4> [2023 11 20]
- Итоги всесоюзной переписи населения 1970 года по Литовской ССР*. Центральное статистическое управление при Совете Министров Литовской ССР. Вильнюс, 1975.
- Система исправительно-трудовых лагерей в СССР, 1923–1960: справочник*. Сост. М. Б. Смирнов. Под. ред. Н. Г. Охотина, А. Б. Рогинского. Москва: Звенья, 1998. 600 с.
- Центральное Статистическое Управление при Совете Министров Литовской ССР. Естественное и механическое движение Литовской ССР. 1970–1971 г.г. Статистический сборник*. Вильнюс, 1972.

Santrumpos tekste

admin. pareig. – administracijos pareigūnas, -ė
 agron. – agronomas, -ė
 AK – Armija krajoja
 amat. – amatininkas, -ė
 apyg. – apygarda
 apyl. – apylinkė
 apskr. – apskritis
 atv. – atvežtas, -a
 Aukšč. Teismas – Aukščiausiasis Teismas
 buv. – buvęs, -usi
 darb. – darbuotojas, -a
 darbin. – darbininkas, -ė
 dv. – dvaras
 farmac. – farmacininkas, -ė
 filtrac. lag. – filtracinis lageris
 g. – gimęs, gimusi
 gen. – generolas
 gydyt. – gydytojas, -a
 gimin. – giminaitis, -ė
 gyv. – gyveno
 glžk. st. – geležinkelio stotis
 glžk. tarnaut. – geležinkelio tarnautojas, -a
 gv. – gyvenvietė
 inžin. – inžinierius, -ė
 Ypat. pasit. – Ypatingasis pasitarimas
 išv. – išvežtas, -a
 j. ltn. – jaunesnysis leitenantas
 jūrin. – jūrininkas
 k. – kaimas
 kal. – kalėjimas
 kar. – karys
 karin. – karininkas
 GB – Sovietų Sąjungos valstybės saugumo komitetas
 kpt. – kapitonas
 kr. – kraštas
 lag. – lageris
 LYA – Lietuvos ypatingasis archyvas
 LSSR – Lietuvos Sovietų Socialistinė Respublika
 ltn. – leitenantas
 m. – metai
 m. ū. – miškų ūkis
 med. darbuot. – medicinos darbuotojas, -a
 men. – menininkas, -ė
 MGB – Sovietų Sąjungos valstybės saugumo ministerija
 milic. – milicininkas
 miškin. – miškininkas, -ė
 mjr. – majoras
 mokyt. – mokytojas, -a

muzik. – muzikantas, -ė
 MVD – Sovietų Sąjungos vidaus reikalų ministerija
 n. šeim. – namų šeimininkė
 NKVD – Sovietų Sąjungos vidaus reikalų liaudies komisariatas
 pareig. – pareigūnas, -ė
 pil. – pilietis, -ė
 plk. – pulkininkas
 pogr. org. – pogrindinė organizacija
 polic. – policininkas, -ė
 prekyb. – prekybininkas, -ė
 psich. – psichiatrinė
 pšt. tarnaut. – pašto tarnautojas, -a
 r. – rajonas
 RA – Raudonoji armija (iki 1946 m.)
 SA – Sovietinė armija (nuo 1946 m.)
 sov. – sovietinis
 spec. m-la – specialioji mokykla
 spec. psich. ligoninė – specialioji psichiatrinė ligoninė
 sr. – sritis
 SSRS – Sovietų Sąjunga
 st. – stotis
 stud. – studentas, -ė
 t. – tomas
 t. ū. – tarybinis ūkis
 tarnaut. – tarnautojas, -a
 teisin. – teisininkas, -ė
 trib. – tribunolas
 ūkin. – ūkininkas, -ė
 valst. – valstietis, -ė
 vet. – veterinaras, -ė
 vykd. k-to pareig. – vykdomojo komiteto pareigūnas
 vls. – valsčius
 vnk. – vienkiemis
 žr. – žiūrėti
 žurn. – žurnalistas, -ė

Šaltinių santrumpos

- ANK – anketos ir laiškai, 1988–1990 metais atsiųsti Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžio ir Tarybinės sociologų asociacijos Pabaltijo skyriaus Lietuvos filialo Komisijai stalinizmo nusikaltimams tirti ir 1991–1997 metais – Lietuvos mokslų akademijos Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto Represijų Lietuvoje tyrimo centrui (vėliau – Filosofijos, sociologijos ir teisės instituto Represijų Lietuvoje tyrimo centrui). 1999–2003 metais surinktos anketos vykdant Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro (toliau – LGGRTC) atsiminimų rinkimo programą. Saugoma LGGRTC.
- BBK – baudžiamųjų bylų kartoteka, kurią sudaro suimtų asmenų kortelės, užpildytos pradėjus baudžiamąją bylą. Saugoma Lietuvos ypatingajame archyve (toliau – LYA).
- CMB – civilinės metrikacijos įstaigų duomenys apie nužudytus ir žuvusius Lietuvos gyventojus.
- KER – Leonardo Kerulio sudarytas „Išvežtų lietuvių sąrašas“ (*Išvežtųjų lietuvių sąrašas. Stalino teroras 1940–1941*. Sud. L. Kerulis. Įvadas V. S. Vardys. Chicago: Pasaulio lietuvių archyvas, 1981. Kopija Saugoma LGGRTC bibliotekoje.).
- KGB – sovietinių represinių struktūrų (NKVD-NKGB-MGB-KGB) sudarytos baudžiamosios bylos. Saugoma LYA, f. K-1, ap. 58 bylos f. K-1, ap. 58.
- KIT – duomenys apie represuotus asmenis Lietuvos bei užsienio institucijų leidiniuose (žr. Šaltinių sąrašą).
- LEN – suimtųjų, išvežtų į Komijos lagerius tolesniam tardymui, sąrašai, gauti iš Centro KARTA (Lenkija). Kopijos saugomos LGGRTC.
- LLKA – Kauno tremties ir rezistencijos muziejaus fondo partizanų sąrašai. Saugoma LGGRTC Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus fonde.
- MA – 1941 m. kovo–birželio mėn. į Kotlasą išvežtų kalinių sąrašas. Saugoma Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos Rankraščių skyriuje.
- NAS – užregistruoti, bet dar neištirti nužudymo atvejai įvairiuose šaltiniuose. Saugoma Lietuvos istorijos institute.
- OPB – sovietinių represinių struktūrų (NKVD-NKGB-MGB-KGB) sudarytos operatyvinės bylos. Saugoma LYA.
- POLR – 1941–1942 m. Lietuvos policijos raportų rinkinys, mašinraštis. Kopija saugoma LGGRTC.
- RTK – Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos medžiaga. Saugoma LGGRTC.
- RŽ – baudžiamųjų bylų registravimo žurnalai. Saugoma LYA.
- SAR – 1940–1941 m. suimtų asmenų, kurie 1944–1945 m. buvo ieškomi kaip pabėgę iš kalėjimų, sąrašas. Tremtinių, kalinių, žuvusiųjų sąrašai, atsiųsti kartu su anketomis. Saugoma LGGRTC. Stasio Knezio sudarytas represuotų Lietuvos karininkų sąrašas. Saugoma S. Knezio asmeniniame archyve.
- SPS – nacių okupacijos metais įsteigto Lietuvos savitarpinės pagalbos žinių biuro sudaryti tremtinių, kalinių ir į lagerius išvežtų Lietuvos gyventojų sąrašai. Kopijos saugomos LGGRTC.
- ŠER – Algirdo Šerėno Komijos archyvuose surinkta informacija. Saugoma LGGRTC.
- TB – tremties bylos. Saugomos LYA.
- TBK – tremties bylų kartoteka. Saugoma LYA.
-